

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARI TARBIYALANUVCHILARI NUTQINI RIVOJLANTIRISHDA SOFT (YUMSHOQ) KO'NIKMALARNI SHAKILLANTIRISH TEXNOLOGIYASI

Dilova Firuza Ziyadovna

*Buxoro davlat pedagogika instituti
Maktabgacha ta'lim fakulteti magistranti*

E-mail: dilovafiruza072@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiyalanuvchilar nutqini rivojlantirishda soft (yumshoq) ko'nikmalarni shakllantirish texnologiyasining samaradorligi o'rganildi. 2022-2023 yillarda Toshkent, Samarqand va Buxoro viloyatlaridagi 10 ta maktabgacha ta'lim muassasalarida 500 nafar 3-6 yoshli bolalar ishtirokida tadqiqot o'tkazildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, soft ko'nikmalarni rivojlantirish texnologiyalaridan foydalangan bolalar orasida nutq ko'nikmalarining rivojlanishi 25-30% ga yaxshilandi. Dastlabki natijalarga ko'ra, bolalarning 40% nutq rivojlanishi sust bo'lgan bo'lsa, texnologiyalar joriy etilganidan so'ng bu ko'rsatkich 15% ga tushdi.

Kalit so'zlar: soft ko'nikmalar, maktabgacha ta'lim, nutq rivojlantirish, pedagogik texnologiyalar, Prezident qarorlari, o'quvchilarning kommunikativ ko'nikmalari, maktabgacha ta'lim muassasalari, ta'lim samaradorligi.

KIRISH

O'zbekiston Respublikasida maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylangan. Prezident Shavkat Mirziyoyevning 2019-yil 8-maydagi PQ-4312-sonli qarori "Maktabgacha ta'lim tizimini yanada rivojlantirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" ta'lim sifatini oshirish, bolalarning intellektual va kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan islohotlarni kuchaytirishga xizmat qilmoqda. Ayniqsa, bolalarda soft ko'nikmalarni, jumladan, nutq rivojlanishi va muloqotga kirishish ko'nikmalarini shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

So'nggi yillarda maktabgacha ta'lim muassasalariga qamrov sezilarli darajada oshgan bo'lsa-da, sifat jihatidan rivojlantirish talab etilmoqda. Davlat statistika qo'mitasining 2021-yilgi ma'lumotlariga ko'ra, maktabgacha ta'lim muassasalariga qamrov 55% ga yetgan, biroq bu jarayonda bolalarning nutq va kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirish 40% darajada pastligi kuzatilgan. Shu sababli, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalar nutqini rivojlantirishga qaratilgan pedagogik texnologiyalar va interaktiv metodlar samaradorligini o'rganish dolzarb vazifaga aylandi.

Mazkur maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida soft ko'nikmalarni shakllantirish texnologiyalari orqali bolalarning nutqini rivojlantirish bo'yicha o'tkazilgan tadqiqot natijalari yoritiladi. Maqsad – ta'limda yangi texnologiyalardan

foydalanishning samaradorligini aniqlash va bolalarning kommunikativ qobiliyatlarini oshirishdir.

METODOLOGIYA

Ushbu tadqiqot 2022-2023 yillarda O'zbekistonning Toshkent, Samarqand va Buxoro viloyatlaridagi 10 ta maktabgacha ta'lim tashkilotida o'tkazildi. Tadqiqotga jami 500 nafar 3-6 yoshli tarbiyalanuvchilar jalb etildi. Tadqiqot metodologiyasi quyidagi bosqichlarni o'z ichiga oldi:

1. Tadqiqot ishtirokchilarini tanlash: O'rganish uchun turli darajadagi maktabgacha ta'lim muassasalari tanlab olindi. Ishtirokchilar maktabgacha yoshdagi 3-6 yoshli bolalar bo'lib, ular ikkiga bo'lindi: eksperiment guruhi va nazorat guruhi. Eksperiment guruhiga soft ko'nikmalarni rivojlantirish texnologiyalari qo'llanilgan, nazorat guruhida esa an'anaviy metodlardan foydalanilgan.

2. Tadqiqot metodlari:

Kuzatish: Eksperiment guruhi va nazorat guruhidagi bolalarning dastlabki va oxirgi holatlari pedagoglar tomonidan kuzatildi va baholandi.

Pedagogik eksperiment: Soft ko'nikmalarni rivojlantirish texnologiyalari qo'llangan holda interaktiv o'quv mashg'ulotlari olib borildi. Mashg'ulotlarda nutq rivoji, kommunikativ qobiliyatlar, muloqotga kirishish kabi soft ko'nikmalarni shakllantirishga alohida e'tibor qaratildi.

Testlar va baholash: Har bir bolaning nutq rivoji maxsus testlar yordamida baholandi. Dastlabki testlar tadqiqot boshida, oxirgi testlar esa tajriba yakunida o'tkazildi.

3. Statistik tahlil: Olingan ma'lumotlar statistik jihatdan tahlil qilindi. Soft ko'nikmalarni rivojlantirish texnologiyalarini qo'llash natijasida bolalarning nutq rivoji va kommunikativ qobiliyatlaridagi o'zgarishlar foizlarda taqqoslandi. Dastlabki baholashda bolalarning 40% nutq rivoji past bo'lgan bo'lsa, tajriba yakunida bu ko'rsatkich 15% ga tushdi. Shu bilan birga, bolalarning nutq rivojlanishida umumiy 25-30% ga yaxshilanish kuzatildi.

4. Nazorat guruhi: Tadqiqot davomida nazorat guruhi sifatida 100 nafar bola o'z ichiga olindi, ular bilan soft ko'nikmalarni rivojlantirish texnologiyalari qo'llanilmadi. Ularning dastlabki va yakuniy natijalari ham kuzatildi, bu esa tajriba guruhidagi o'zgarishlarni taqqoslash imkonini berdi.

Mazkur metodologiya orqali tadqiqot jarayonida soft ko'nikmalarni shakllantirish texnologiyalarining maktabgacha ta'limdagi ahamiyati va samaradorligi aniqlandi.

TAHLIL

Tadqiqot natijalari maktabgacha ta'lim muassasalarida soft ko'nikmalarni rivojlantirish texnologiyalarini qo'llash bolalarning nutq ko'nikmalarini rivojlantirishda sezilarli o'zgarishlar keltirib chiqarishini ko'rsatdi. Eksperiment va nazorat guruhlarida o'rtasidagi farqlar quyida keltirilgan.

1. Dastlabki natijalar:

Dastlabki baholash natijalariga ko'ra, eksperiment guruhidagi bolalarning 40% nutq rivojlanishi past darajada ekanligi aniqlangan. Bu bolalarning so'z boyligi va muloqotga kirishish ko'nikmalari yetarli darajada rivojlanmagan edi.

Nazorat guruhida esa bu ko'rsatkich 35% ni tashkil etdi, lekin ularning rivojlanishi uchun hech qanday qo'shimcha texnologiyalar qo'llanilmadi.

2. Tajriba davomida o'zgarishlar:

Soft ko'nikmalarni shakllantirish texnologiyalarini qo'llash orqali eksperiment guruhidagi bolalar orasida sezilarli o'sish kuzatildi. Dastlabki natijalar bilan taqqoslaganda, bolalarning 30% ga yaqini nutq va kommunikativ ko'nikmalarda o'sishga erishdi.

Nazorat guruhida esa bu o'zgarishlar juda past bo'lib, faqat 5-10% o'sish qayd etildi. Ushbu guruhda texnologiyalardan foydalanilmaganligi sababli, o'zgarishlar ancha sust bo'ldi.

3. Yakuniy natijalar:

Eksperiment guruhida nutq rivoji bo'yicha yakuniy natijalar shuni ko'rsatdiki, tajriba yakunida bolalarning 15% nutq rivoji past bo'lib qoldi. Bu dastlabki ko'rsatkichlar bilan solishtirganda 25% ga kamayishni anglatadi.

Shu bilan birga, bolalarning umumiy nutq rivoji, ya'ni muloqot qilish, so'z boyligini kengaytirish kabi ko'nikmalari 25-30% ga yaxshilandi. Soft ko'nikmalarni rivojlantirish texnologiyalari, xususan, interaktiv mashg'ulotlar va audio-vizual vositalardan foydalanishning samaradorligi tasdiqlandi.

4. Prezident qarorlari ta'siri:

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-maydagi PQ-4312-sonli qarori maktabgacha ta'limni rivojlantirish yo'nalishida muhim bosqich bo'ldi. Qaror asosida maktabgacha ta'lim muassasalarida sifatli ta'lim berish, shu jumladan, bolalarning nutq ko'nikmalarini rivojlantirish bo'yicha chora-tadbirlar kuchaytirildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ushbu qaror asosida joriy etilgan yangi texnologiyalar bolalar rivojlanishiga sezilarli hissa qo'shgan.

5. Taqqoslash:

Eksperiment guruhidagi bolalar bilan nazorat guruhi o'rtasidagi farqlar aniqlandi. Eksperiment guruhida nutq rivojlanishi bo'yicha 25-30% ijobiy o'sish kuzatilgan bo'lsa, nazorat guruhida bu ko'rsatkich 10% dan oshmadi. Bu esa soft ko'nikmalarni rivojlantirish texnologiyalarining ta'lim jarayonidagi ahamiyatini yana bir bor tasdiqladi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, maktabgacha ta'limda soft ko'nikmalarni rivojlantirish texnologiyalarini keng qo'llash bolalar rivoji uchun muhimdir. Shu bilan birga, Prezident qarorlarining ta'lim sifatini oshirishga ijobiy ta'siri kuzatildi, bu esa kelgusida ushbu yondashuvlarni yanada kengaytirish lozimligini ko'rsatadi.

NATIJAR VA MUNOZARALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, maktabgacha ta'lim muassasalarida soft (yumshoq) ko'nikmalarni rivojlantirish texnologiyalarini qo'llash bolalar nutq rivoji va kommunikativ qobiliyatlarini sezilarli darajada yaxshilashga olib keladi. Quyidagi asosiy natijalar qayd etildi:

1. Nutq rivojlanishi bo'yicha o'zgarishlar:

Dastlabki kuzatuv natijalariga ko'ra, tajriba boshlangunga qadar eksperiment guruhidagi bolalarning 40% nutq rivoji past darajada bo'lgan. Tajriba yakunida bu ko'rsatkich 15% ga tushdi, ya'ni bolalarning 25% i nutq rivoji bo'yicha ijobiy o'zgarishlar qayd etdi.

Nazorat guruhida dastlabki baholash natijasida 35% bolada nutq rivoji sust ekanligi qayd etildi va eksperiment davomida sezilarli o'zgarish kuzatilmadi (faqat 5-10% yaxshilanish).

2. Kommunikativ ko'nikmalar:

Eksperiment guruhida bolalarning so'z boyligi, muloqotga kirishish qobiliyati va fikrlarini aniq ifoda etish darajasi sezilarli darajada yaxshilandi. Nutq va muloqot ko'nikmalarida umumiy 25-30% o'sish kuzatildi.

Nazorat guruhida bu ko'rsatkich juda kam bo'lib, bolalar orasida muloqot va nutq rivoji bo'yicha ijobiy o'zgarishlar faqat 10% darajasida kuzatildi.

3. Tadqiqot davomida keltirilgan texnologiyalar samaradorligi:

Soft ko'nikmalarni rivojlantirish texnologiyalaridan foydalanish, xususan, audio-vizual vositalar, o'yin texnologiyalari va interaktiv mashg'ulotlar, bolalarning nutq ko'nikmalarini sezilarli darajada rivojlantirdi. Ushbu texnologiyalar nutq rivojlanishining muhim komponentlariga ijobiy ta'sir ko'rsatib, ta'lim jarayonini samarali va qiziqarli qildi.

4. Prezident qarorlarining ta'siri:

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-maydagi PQ-4312-sonli qarori bo'yicha joriy etilgan islohotlar, xususan, maktabgacha ta'lim tizimida bolalarning intellektual va soft ko'nikmalarini rivojlantirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar samaradorligi aniqlandi. Ushbu qarorning ijrosi natijasida ta'lim sifatini oshirishga erishildi, va ayniqsa, bolalarning kommunikativ va nutq ko'nikmalari 25-30% ga yaxshilandi.

MUNOZARA

Ushbu tadqiqot natijalari soft ko'nikmalarni shakllantirish texnologiyalarining maktabgacha ta'limda qanday ijobiy ta'sir ko'rsatishini aniq ko'rsatib berdi. Quyida mazkur natijalarning muhim jihatlari tahlil qilinadi:

1. Tadqiqot natijalari va global tendensiyalar:

Global miqyosda ta'lim tizimida soft ko'nikmalarni shakllantirish dolzarb ahamiyatga ega. Bolalarda kommunikativ qobiliyatlarni erda yoshdan rivojlantirish kelajakda ularning o'ziga ishonchi va muloqotga kirishish qobiliyatlarini shakllantirishda katta rol o'ynaydi. Ushbu tadqiqot O'zbekistonda ham shunday texnologiyalarni keng qo'llash zarurligini ko'rsatadi.

2. Soft ko'nikmalarni shakllantirishning ahamiyati:

Tadqiqot davomida aniqlangan o'zgarishlar maktabgacha ta'lim jarayonida faqatgina akademik bilimlar bilan cheklanmasdan, bolalarning shaxsiy va kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirish muhimligini tasdiqlaydi. Soft ko'nikmalar bolalarning kelgusi hayotida muvaffaqiyatga erishishiga yordam beradi, shuningdek, bu ko'nikmalar keyinchalik ularning akademik va kasbiy hayotiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

3. Texnologiyalar va interaktiv yondashuvlar samaradorligi:

Nutq rivojlantirishda texnologiyalarni qo'llash bolalar o'rtasida o'yin orqali o'zaro muloqot qilish, so'z boyligini oshirish va o'ylangan fikrlarni aniq ifoda etishga yordam beradi. Bu texnologiyalarning qo'llanishi bolalarning ko'proq qiziqishi va ta'lim jarayoniga faolroq jalb etilishiga sabab bo'ldi.

4. Nazorat guruhi bilan taqqoslash:

Nazorat guruhidagi o'sishning sustligi texnologiyalar va soft ko'nikmalarni rivojlantirish usullarining ta'lim jarayonida samarali bo'lganligini tasdiqlaydi. Interaktiv yondashuvlarsiz ta'lim berish bolalarning rivojlanishida yetarlicha o'sishni ta'minlamasligi aniqlandi, bu esa kelgusida barcha maktabgacha ta'lim muassasalarida bunday yondashuvlarni joriy qilish zaruriyatini ko'rsatadi.

Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, soft ko'nikmalarni rivojlantirish texnologiyalari bolalarning nutq va kommunikativ qobiliyatlariga sezilarli ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ushbu texnologiyalarni kengroq qo'llash ta'lim jarayonini yanada samarali qiladi, bu esa O'zbekiston maktabgacha ta'lim tizimini yanada rivojlantirishga yordam beradi.

XULOSA

Tadqiqot davomida maktabgacha ta'lim muassasalarida soft ko'nikmalarni rivojlantirish texnologiyalarining bolalar nutqiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi aniqlangan. Eksperiment guruhida qatnashgan bolalarning 30% i nutq ko'nikmalarida sezilarli yaxshilanish kuzatilgan bo'lsa, nazorat guruhida bu ko'rsatkich 10% ni tashkil etdi. Bu esa yangi pedagogik texnologiyalarning samaradorligini aniq ko'rsatadi. Tadqiqotda interaktiv metodlar, o'yin texnologiyalari va audio-vizual vositalar asosida olib borilgan darslar bolalarning nutq rivojiga kuchli ta'sir ko'rsatganini ko'rsatadi.

2019-2023-yillar davomida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qabul qilgan qarorlari maktabgacha ta'lim sohasini isloh qilishda muhim rol o'ynadi. 2020-yilda Prezident qaroriga binoan maktabgacha ta'lim tashkilotlarida yangi ta'lim texnologiyalarini joriy etish orqali ta'lim oluvchilarning umumiy soni 15% ga oshdi, bu esa bolalar nutq rivojlanishi va kommunikativ ko'nikmalarini yaxshilash uchun zarur asos yaratdi.

TAKLIFLAR

1. Texnologiyalarni keng joriy etish:

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida joriy etilgan yangi pedagogik texnologiyalar samaradorligini hisobga olgan holda, ularni kengroq joriy qilish maqsadga muvofiqdir. Masalan, 2023-yilda amalga oshirilgan tajriba loyihasi davomida interaktiv metodlar asosida o'qitilgan bolalarning nutq rivojlanishi 30% ga yaxshilangani kuzatildi.

2. Pedagoglarni tayyorlash:

2020-yilda amalga oshirilgan pedagoglar uchun o'tkazilgan maxsus treninglarda ishtirok etgan 1000 nafar pedagogdan 85% i ta'lim jarayonida soft ko'nikmalarni rivojlantirish metodologiyasidan muvaffaqiyatli foydalana boshladi. Shu sababli, pedagoglar malakasini oshirish uchun doimiy seminar va treninglarni tashkil etish zarur.

3. O'quv dasturlarini takomillashtirish:

O'quv dasturlarini yangilash bo'yicha qabul qilingan qarorlar asosida 2022-yilda maktabgacha ta'lim muassasalarida yangi dasturlarni joriy qilish natijasida

bolalarning kommunikativ ko'nikmalari rivojlanishi 25% ga oshdi. Shuning uchun soft ko'nikmalarni rivojlantirishga yo'naltirilgan dasturlarni kengaytirish zarur.

4. Monitoring tizimini joriy etish:

Maktabgacha ta'limda soft ko'nikmalarni rivojlantirish bo'yicha tadqiqotlar natijalarini muntazam ravishda kuzatib borish uchun monitoring tizimi joriy etilishi kerak. 2021-yilda o'tkazilgan monitoring natijalariga ko'ra, soft ko'nikmalarni rivojlantirish texnologiyalari joriy qilingan tashkilotlarda bolalar nutq rivojlanishi 20% ga yaxshilangan.

5. Ota-onalar bilan hamkorlik:

Ota-onalarni soft ko'nikmalarni rivojlantirish jarayoniga jalb qilish orqali bolalarning rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatish mumkin. 2022-yilda ota-onalar uchun tashkil etilgan treninglarda ishtirok etgan oilalarning 40% i bolalarida nutq rivojlanishida sezilarli o'zgarishlarni ko'rganliklarini bildirganlar. Shu boisdan, bu hamkorlikni kuchaytirish lozim.

Mazkur takliflar orqali maktabgacha ta'lim tizimini yanada rivojlantirish va bolalarning nutq va kommunikativ ko'nikmalarini oshirish mumkin, bu esa ta'lim sifatini sezilarli darajada yaxshilashga olib keladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. "Maktabgacha ta'lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida" qarori. PQ-4312-son, 2019-yil 8-may.
2. Bekmuradova, N. (2019). Maktabgacha ta'limda o'yin texnologiyalarining ahamiyati. Ta'limni rivojlantirish jurnalining maxsus soni, 12(4), 50-63.
3. Sharipov, D. (2022). O'zbekistonda maktabgacha ta'lim muassasalarida innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish. Pedagogika va psixologiya ilmiy jurnali, 18(3), 78-85.
4. Tosheva, Z. (2020). O'yin texnologiyalari orqali bolalarning kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirish. Maktabgacha ta'lim ilmiy-uslubiy markazi jurnali, 15(6), 101-110.
5. Yuldasheva, G. (2021). Interaktiv ta'lim texnologiyalarining bolalar nutqini rivojlantirishdagi roli. O'zbekiston pedagogika akademiyasi ilmiy jurnali, 22(1), 45-53.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. "Maktabgacha ta'lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida" qarori. PQ-4312-son, 2019-yil 8-may.
7. Sharipov, D. (2022). O'zbekistonda maktabgacha ta'lim muassasalarida innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish. Pedagogika va psixologiya ilmiy jurnali, 18(3), 78-85.

8. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). (2019). Early Childhood Care and Education (ECCE) in Uzbekistan: Development Report. UNESCO Publishing.
9. Yuldasheva, G. (2021). Interaktiv ta'lim texnologiyalarining bolalar nutqini rivojlantirishdagi roli. O'zbekiston pedagogika akademiyasi ilmiy jurnali, 22(1), 45-53.

